

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به اینکه عالم محضر خداوند است و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه و دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری ما دانشجویان و اعضای هیات علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم.

اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضوع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائب های غیر علمی می پالایند.

۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال تجهیزات و منابع در اختیار.

۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.

۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۶- اصل راز داری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد سازمان ها و کشورهای و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.

۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.

۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.

۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل

امضاء پژوهشگر:

پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده اقتصاد و حسابداری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش:

علوم اقتصادی

عنوان:

**تحلیل اثرات آزادسازی تجارت خدمات بر بهره وری کل عوامل: در منتخبی
از کشورهای در حال توسعه**

استاد راهنما:

علیرضا امینی

استاد مشاور:

ابراهیم عباسی

پژوهشگر:

مریم لطفی پور

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به :

تقدیم به پدر و مادرم که وجودم برایشان همه رنج بود و وجودشان برایم همه مهر
تقدیم به برادرانم محمد، مهدی و مجتبی که همواره در طول تحصیل متحمل زحمات
اینجانب بودند و وجودشان برای من مایه دلگرمی است.

و

*** تقدیم ویژه به همسر مهربانم ***

تشکر و قدردانی :

خدای بزرگ را سپاس می‌گویم که موهبت آن را برای من فراهم آورد تا کار تدوین رساله حاضر پایان پذیرد.

در ابتدا بر خود لازم می‌دانم که از خانواده ام قدردانی نمایم که هر چه دارم از آنهاست. از استاد ارجمند و سرور گرامی جناب آقای دکتر علیرضا امینی که در این تحقیق استاد راهنمای من بودند صمیمانه سپاسگذارم.

از اساتید محترم جناب آقای دکتر ابراهیم عباسی که استاد مشاور و جناب آقای دکتر جواد صلاحی که زحمت داوری این پایان نامه را کشیده کمال تشکر را دارم.

مریم لطفی پور

تابستان ۱۳۹۱

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **مریم لطفی پور** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۹۲۲۹۹۰۰ در رشته علوم اقتصادی که در تاریخ ۱۳۹۱/۶/۲۶ از پایان نامه خود تحت عنوان: تحلیل اثرات آزادسازی تجارت خدمات بر بهره‌وری کل عوامل (در منتخبی از کشورهای در حال توسعه) با کسب نمره **۱۹/۲۵** و درجه **عالی** دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ: ۱۳۹۲/۶/۲۶

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم مریم لطفی پوراز پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۹/۲۵ بحروف نوزده و بیست و پنج صدم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما:

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات تحقیق	
مقدمه	۲
۱-۱ بیان مسئله	۳
۲-۱ اهداف و ضرورت انجام تحقیق	۵
۳-۱ پرسش‌های تحقیق	۷
۴-۱ فرضیه‌های تحقیق	۷
۵-۱ نوع مطالعه، روش و نحوه اجرای تحقیق	۸
۶-۱ جامعه آماری و روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها	۸
۷-۱ محدودیت‌های تحقیق	۹
۸-۱ نهادها یا موسسات بهره‌بردار از یافته‌های تحقیق	۹
۹-۱ متغیرها و واژه‌های کلیدی	۹
۱۰-۱ نتیجه‌گیری	۱۰
فصل دوم: مبانی و مطالعات نظری آزادسازی و بهره‌وری	
مقدمه	۱۲
۱-۲ مفهوم بهره‌وری و اهمیت آن	۱۳
۱-۱-۲ بهره‌وری از دیدگاه سیستمی	۱۴
۲-۱-۲ بهره‌وری از دیدگاه مهندسی	۱۴
۳-۱-۲ بهره‌وری از دیدگاه سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی	۱۴
۲-۲ بهره‌وری کلی و بهره‌وری جزئی	۱۶
۱-۲-۲ شاخص‌های بهره‌وری جزئی (PFP)	۱۷
۲-۲-۲ شاخص‌های بهره‌وری کل عوامل تولید (TFP)	۱۷
۳-۲ تحلیل عوامل موثر بر بهره‌وری کل عوامل	۲۱

۲۲ سرمایه انسانی و بهره‌وری	۱-۳-۲
۲۳ فناوری و بهره‌وری	۲-۳-۲
۲۶ سرمایه اجتماعی و بهره‌وری	۳-۳-۲
۲۸ آزادسازی تجاری و بهره‌وری	۴-۳-۲
۴-۲ کلیات سازمان جهانی تجارت		
۳۰ معرفی اجمالی سازمان جهانی تجارت	۱-۴-۲
۳۲ نقش و جایگاه سازمان جهانی تجارت در اقتصاد بین‌الملل	۲-۴-۲
۳۴ پیشینه موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات (گاتس_۱۹۹۵)	۵-۲
۳۶ اهداف و ویژگی‌های اصلی موافقت‌نامه گاتس	۶-۲
۳۷ تعریف خدمات در قالب چهار شیوه معامله بین‌المللی	۷-۲
۴۴ طبقه‌بندی خدمات و ادبیات تجارت بین‌الملل سازمان جهانی تجارت	۸-۲
۵۲ مطالعات خارجی انجام شده	۹-۲
۶۰ مطالعات داخلی انجام شده	۱۰-۲
۶۷ نتیجه‌گیری	۱۱-۲

فصل سوم : بررسی روند آزادسازی تجارت خدمات و بهره‌وری کل عوامل

۷۰ مقدمه
۷۱ ۱-۳ داده‌های آماری
۷۴ ۲-۳ تحلیل روند بهره‌وری کل عوامل
۸۰ ۳-۳ شاخص بازبودن بخش خدمات
۹۵ ۴-۳ شاخص نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی
۱۰۰ ۵-۳ شاخص سرمایه‌انسانی
۱۰۵ ۶-۳ شاخص تعداد اختراعات ثبت شده در یک میلیون نفر جمعیت
۱۰۸ ۷-۳ شاخص نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی
۱۱۳ ۸-۳ نتیجه‌گیری

فصل چهارم : برآورد مدل و تحلیل نتایج رابطه آزادسازی تجارت خدمات و بهره‌وری کل عوامل

۱۱۶ مقدمه
-----	-------------

۱-۴	تصریح الگو	۱۱۷
۲-۴	روش برآورد الگو	۱۲۱
۳-۴	برآورد الگو و تحلیل نتایج	
۱-۳-۴	مدل اثر آزادسازی کل تجارت خدمات بر بهره‌وری کل عوامل	۱۲۹
۲-۳-۴	مدل اثر آزادسازی تجارت خدمات مالی بر بهره‌وری کل عوامل	۱۳۴
۳-۳-۴	مدل اثر آزادسازی تجارت خدمات ارتباطی و کامپیوتری بر بهره‌وری کل عوامل	۱۳۹
۴-۴	نتیجه‌گیری	۱۴۴

فصل پنجم : نتیجه‌گیری و پیشنهادات

	مقدمه	۱۴۷
۱-۵	نتیجه‌گیری	۱۴۷
۲-۵	پیشنهادات	۱۵۲
	پیوست‌ها و ضمائم	۱۶۵

فهرست جدول ها

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
۱-۲ جدول مقایسه تطبیقی شیوه‌های عرضه.....	۴۴
۲-۲ جدول خلاصه تعهدات خاص اعضای سازمان جهانی تجارت در بخش های اصلی خدمات.....	۵۰
۳-۲ جدول وضعیت صادرات کشورهای در حال توسعه و در حال گذار در مهمترین بخش‌های خدماتی.....	۵۲
۱-۳ جدول وضعیت بهره‌وری کل عوامل کشورهای در حال توسعه منتخب در سالهای ۱۹۹۵ و ۲۰۰۹.....	۷۶
۲-۳ جدول متوسط نرخ رشد بهره‌وری کل عوامل طی سالهای ۱۹۹۵-۲۰۰۹.....	۷۸
۳-۳ جدول وضعیت شاخص درجه بازبودن بخش خدمات کشورهای منتخب در حال توسعه.....	۸۲
۴-۳ جدول وضعیت شاخص درجه بازبودن خدمات مالی کشورهای منتخب در حال توسعه.....	۸۸
۵-۳ جدول وضعیت شاخص درجه بازبودن خدمات ارتباطی و کامپیوتری کشورهای منتخب.....	۹۲
۶-۳ جدول روند در سهم انواع مختلف تجارت خدمات در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه.....	۹۵
۷-۳ جدول وضعیت نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی کشورهای منتخب.....	۹۶
۸-۳ جدول وضعیت نرخ ثبت نام ناخالص در دوره متوسطه کشورهای در حال توسعه منتخب.....	۱۰۱
۹-۳ جدول وضعیت نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی در کشورهای منتخب.....	۱۱۰
۱-۴ جدول آزمون F برای مدل اثر آزادسازی تجارت کل بخش خدمات بر بهره وری کل عوامل.....	۱۲۹
۲-۴ جدول آزمون هاسمن برای تعیین اثر تصادفی یا ثابت برای آزادسازی تجارت کل بخش خدمات.....	۱۳۰
۳-۴ جدول نتایج تخمین مدل بهره‌وری کل عوامل با روش اثرات ثابت طی سالهای (۱۹۹۵-۲۰۰۹).....	۱۳۱
۴-۴ جدول آزمون F برای مدل اثر آزادسازی تجارت خدمات مالی بر بهره وری کل عوامل.....	۱۳۵
۵-۴ جدول آزمون هاسمن برای تعیین اثر تصادفی یا ثابت مدل اثر آزادسازی تجارت خدمات مالی.....	۱۳۵
۶-۴ جدول نتایج تخمین مدل اثر آزادسازی تجارت خدمات مالی بر بهره‌وری کل عوامل.....	۱۳۶
۷-۴ جدول آزمون F برای مدل اثر آزادسازی تجارت خدمات ارتباطی و کامپیوتری.....	۱۳۹
۸-۴ جدول آزمون هاسمن برای تعیین اثر تصادفی یا ثابت مدل اثر آزادسازی تجارت خدمات ارتباطی.....	۱۴۰
۹-۴ جدول نتایج تخمین مدل اثر آزادسازی تجارت خدمات ارتباطی و کامپیوتری.....	۱۴۱

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

- ۱-۳ نمودار متوسط نرخ رشد بهره‌وری کل عوامل در کشورهای منتخب طی سالهای ۱۹۹۵-۲۰۰۹ ۷۷
- ۲-۳ نمودار روند بهره‌وری کل عوامل تولید در ایران طی سالهای ۱۹۹۵-۲۰۰۹..... ۷۹
- ۳-۳ نمودار مقایسه تجارت خدمات کشورهای منتخب در سالهای ۱۹۹۵ و ۲۰۰۹..... ۸۳
- ۴-۳ نمودار متوسط آزادسازی تجارت خدمات در کشورهای منتخب طی سالهای ۱۹۹۵-۲۰۰۹..... ۸۴
- ۵-۳ نمودار متوسط شاخص درجه باز بودن بخش خدمات در کشورهای منتخب عضو OECD..... ۸۵
- ۶-۳ نمودار وضعیت تجارت خدمات در ایران طی سالهای ۱۹۹۵-۲۰۰۹..... ۸۶
- ۷-۳ نمودار وضعیت آزادسازی تجارت خدمات مالی کشورهای منتخب در سالهای ۱۹۹۵ و ۲۰۰۹..... ۸۹
- ۸-۳ نمودار متوسط آزادسازی تجارت خدمات مالی در کشورهای منتخب..... ۹۰
- ۹-۳ نمودار وضعیت آزادسازی تجارت خدمات ارتباطی کشورهای منتخب..... ۹۳
- ۱۰-۳ نمودار متوسط آزادسازی تجارت خدمات در کشورهای منتخب..... ۹۴
- ۱۱-۳ نمودار وضعیت نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی کشورهای منتخب..... ۹۷
- ۱۲-۳ نمودار متوسط نسبت صادرات به GDP در کشورهای منتخب طی سالهای ۱۹۹۵-۲۰۰۹..... ۹۸
- ۱۳-۳ نمودار وضعیت نسبت صادرات به GDP در ایران طی سالهای ۱۹۹۵-۲۰۰۹..... ۹۹
- ۱۴-۳ نمودار میانگین نرخ ثبت نام دوره متوسطه و آموزش عالی طی سالهای ۱۹۹۵-۲۰۰۹..... ۱۰۲
- ۱۵-۳ نمودار نرخ ثبت نام ترکیبی دوره متوسطه و آموزش عالی ایران طی سالهای ۱۹۹۵-۲۰۰۹..... ۱۰۳
- ۱۶-۳ نمودار تعداد اختراعات ثبت شده (میلیون نفر جمعیت) در کشورهای منتخب..... ۱۰۶
- ۱۷-۳ نمودار تعداد اختراعات ثبت شده (میلیون نفر جمعیت) در کشورهای عضو OECD..... ۱۰۷
- ۱۸-۳ نمودار میانگین اختراعات ثبت شده در کشورهای منتخب عضو OECD..... ۱۰۸
- ۱۹-۳ نمودار وضعیت نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی در کشورهای منتخب..... ۱۱۱
- ۲۰-۳ نمودار متوسط نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی در کشورهای منتخب..... ۱۱۲

فهرست شکل ها

صفحه

عنوان

۳۹ شکل شیوه اول عرضه خدمات
۴۰ شکل شیوه دوم عرضه خدمات
۴۱ شکل شیوه سوم عرضه خدمات
۴۲ شکل شیوه چهارم عرضه خدمات

فصل اول

کلیات

مقدمه

بخش خدمات و تجارت آن، به دلیل تأثیراتی که در فرآیند تولید، اشتغال و ایجاد فرصت‌های جدید شغلی دارد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و در دهه‌های اخیر اکثر کشورهای پیشرفته و در حال توسعه توجه خود را به تغییرات ساختاری در این بخش معطوف ساخته‌اند. از آنجایی که محدودیت‌های تجارت خدمات اثر منفی برکارایی این بخش دارد، هدف تجارت خدمات کاهش یا حتی برطرف کردن تمام موانع تجاری بخش مذکور از طریق اجازه ورود بنگاه‌های خارجی در زیر بخش‌های مختلف خدمات و به منظور کمک به کارایی این بخش است.

در این فصل ابتدا اهمیت موضوع و ضرورت انجام تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد و سپس واژه‌های تخصصی و کلیدی مطرح و بعد از آن پرسش‌ها، فرضیه‌ها، اهداف و روش تحقیق بیان می‌شود. همچنین در ادامه بحث، جامعه آماری و روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها بیان می‌شود.

۱-۱ بیان مسئله

از اواخر قرن بیستم میلادی، جهان دستخوش تحولات عمیقی در روابط سیاسی، اقتصادی و تجاری گردید. پس از پایان جنگ جهانی دوم، در زمینه تجارت بین‌الملل، اقدامات قابل توجهی صورت گرفت که از جمله مهمترین آنها، پیشنهاد دولت آمریکا در سال ۱۹۴۵ مبنی بر تأسیس کنفرانس بین‌المللی برای تشکیل سازمان تجارت بین‌المللی^۱ بود. با توجه به این تلاش‌ها، سرانجام در سال ۱۹۴۸ پیش‌نویس منشور تجارت جهانی تهیه شد. از جمله بخش‌های این منشور، موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت^۲ (گات) بود که با هدف توسعه تجارت از طریق کاهش و حذف موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای تجارت، تصویب و نهایی شد. در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ بحث تجارت غیرکالایی، وارد حیطه بازرگانی بین‌المللی شد که بارزترین آن، تجارت خدمات بود. ارزش افزوده بالای حاصل از کالا و خدمات، از یک سو و وابستگی تجارت جهانی کالاها به خدمات از سوی دیگر، منجر به توجه روزافزون به این بخش گردید. پیدایش موافقت‌نامه تجارت خدمات (گاتس^۳ ۱۹۹۵) پس از موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات ۱۹۴۸)، مهمترین دستاورد نظام چند جانبه تجاری به حساب می‌آید. طی نیم قرن گذشته تجارت جهانی از رشد مطلوبی برخوردار بوده است و در واقع کشورها به اهمیت و جایگاه آزادسازی تجاری در تضمین رشد و تخصیص بهینه منابع آگاه شده‌اند. بسیاری از اقتصاددانان بر این اعتقادند که سیاست‌های

1. International Trade Organization (ITO)

2. General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)

3. General Agreement on trade in Services (GATS)

آزادسازی تجاری دو هدف را دنبال می‌کنند. اولین هدف کمک به افزایش رشد اقتصادی و اشتغال از طریق بهبود در تخصیص منابع و کارایی اقتصادی است. دومین هدف از اتخاذ این سیاست‌ها کمک به بهبود ترازپرداخت‌ها به وسیله تقویت قدرت رقابت بخش صادراتی اقتصاد، رشد و گسترش صادرات و کاراتر نمودن بخش کالاهای جانشین واردات است.^۱

تحقیقات متعددی در مورد کشورهای صنعتی و در حال توسعه انجام گرفته است که جملگی به رابطه مثبت میان تجارت و بهره‌وری اشاره دارند. در واقع تجارت بین‌الملل با افزایش تنوع و کیفیت نهاده‌های واسطه‌ای، انتقال فناوری پیشرفته و گسترش دانش، آثار یادگیری از طریق صادرات و افزایش اندازه بازارها، سبب ارتقای بهره‌وری عوامل تولید خواهد شد. با توجه به سهم بالای بخش خدمات که در اکثر کشورها بیش از نصف و حتی در کشورهای صنعتی بیش از دو سوم تولید ناخالص داخلی آن را تشکیل می‌دهد، این بخش از اهمیت زیادی در افزایش بهره‌وری کل اقتصاد برخوردار است. همچنین ارتقای بهره‌وری در بخش خدمات به ارتقای بهره‌وری بخش‌های تولیدی نیز کمک می‌کند زیرا برخی از خدمات به عنوان نهاده واسطه در فرآیند بخش‌های کشاورزی و صنعت بکار می‌روند. بنابراین، ارتقای بهره‌وری در بخش خدمات از دو طریق به افزایش بهره‌وری کل اقتصاد منجر می‌شود:

۱- از طریق سهم بخش خدمات در GDP ۲- از طریق ارتقای بهره‌وری بخش‌های تولیدی.

اما بر خلاف بررسی گسترده آثار اقتصادی رشد تجارت، مطالعه اندکی راجع به آثار باز بودن تجارت خدمات روی رشد اقتصادی صورت گرفته است. البته این موضوع چندان عجیب نیست چرا که تجارت

۱. بهکیش، (۱۳۸۵)

خدمات، جنبه نوینی از توافقات تجاری منطقه‌ای و بین‌المللی است که در دوره‌های اخیر سازمان تجارت جهانی مطرح شده و مورد توجه قرار گرفته است. اما شاید یکی از دلایل اصلی غفلت کشورهای مختلف از جدی گرفتن آزادسازی تجارت خدمات، پوشیده ماندن منافع و زیان‌های احتمالی ناشی از آن است. با توجه به این موضوع، مطالعه حاضر به بررسی این موضوع می‌پردازد که آیا آزادسازی تجارت خدمات بر بهره‌وری کل عوامل تولید کشورهای در حال توسعه منتخب اثر دارد یا خیر؟ پاسخ به این پرسش می‌تواند نقش مهمی در اتخاذ سیاست‌های موثر در زمینه توسعه تجارت خدمات در ایران داشته باشد. همچنین ما در این مطالعه به مقایسه تطبیقی روند آزادسازی تجارت خدمات از منظر کل بخش خدمات و زیر بخش های خدمات از جمله خدمات مالی و خدمات ارتباطی در میان کشورهای در حال توسعه منتخب می‌پردازیم.

۲-۱ اهداف و ضرورت انجام تحقیق

امروزه رقابت و صدور خدمات با سرعت زیادی در حال گسترش است و بسیاری از کشورهای جهان به ویژه کشورهای توسعه یافته با بهره‌گیری از فناوری و توان بالا، در صدور انواع خدمات پیشتاز بوده و سالیانه مبالغ زیادی از این بابت کسب نموده‌اند. خدمات در جامعه امروز چنان اهمیتی یافته که به عنوان یک ضرورت در مبادلات بین‌المللی مطرح شده و میزان اشتغال و کسب درآمد در بخش خدمات در همه جوامع از جمله ایران دارای اهمیت بالایی است. خدمات در همه امور اعم از صنعتی، کشاورزی، سازمان‌های دولتی، خدماتی، مشاوره‌ای، آموزشی، پژوهشی و گردشگری و فرآیند توسعه نقش بسیار مهمی دارد.

امروزه تجارت خدمات، به عنوان موتور رشد اقتصادی جهان قلمداد می‌شود، به طوری که در طول دو دهه اخیر، تجارت خدمات در جهان رشدی بیشتر از رشد تجارت کالا داشته است و هم اکنون شامل سهم بالایی از کل تجارت جهانی می‌شود. براساس آمار منتشره بانک جهانی (WDI 2012)، صادرات خدمات در جهان از ۳۸۸ میلیارد دلار در سال ۱۹۸۰ به ۳۸۲۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۰ افزایش یافته است. بر این اساس، نه تنها ارزش صادرات خدمات طی دوره مذکور به حدود ۹ برابر افزایش یافته، بلکه سهم آن نیز در کل صادرات جهان از ۱۶/۲ درصد به بیش از ۲۰ درصد، در طی دوره مذکور افزایش یافته است. همچنین مطابق آمارهای مذکور در سال ۲۰۱۰، سهم بخش خدمات در تولید ناخالص داخلی جهان برابر با ۷۰ درصد بوده است. این در حالی است که در این سال سهم بخش صنعت ۲۷ درصد و سهم بخش کشاورزی تنها ۳ درصد تولید ناخالص داخلی جهان بوده است.

از آنجایی که محدودیت‌ها بر تجارت خدمات اثر منفی بر کارایی این بخش دارد، هدف تجارت خدمات کاهش و یا حتی برطرف کردن تمام موانع تجاری بخش مذکور از طریق اجازه ورود بنگاه‌های خارجی در زیربخش‌های مختلف خدمات و به منظور کمک به کارایی بیشتر این بخش است. آزادسازی تجاری بخش خدمات نیز عموماً از طرق متفاوت مانند WTO و موافقت‌نامه‌های تجاری منطقه‌ای صورت می‌پذیرد. با توجه به روند عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی، آزادسازی تجاری از طریق رشد بهره‌وری می‌تواند آثار مثبتی بر رشد اقتصادی داشته باشد.

با توجه به اینکه در سند چشم‌انداز ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی مقرر شده تا ایران به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در منطقه دست یابد و این مهم در گروی رشد سریع و مداوم تولید در

کشور است و محدودیت منابع اجازه چنین رشدی را نمی‌دهد، به ناچار موضوع ارتقای بهره‌وری به عنوان یکی از منابع تأمین رشد اقتصادی مورد توجه جدی قرار گرفته‌است. در این ارتباط، برنامه چهارم توسعه کشور که اولین برنامه توسعه پس از تدوین سند چشم انداز است تأکید خاصی به ارتقای بهره‌وری و تبدیل اقتصاد کشور از حالت نهاده محور به بهره‌ور محور نموده است. در ماده ۷۹ قانون برنامه پنجم توسعه نیز مقرر گردیده تا پایان برنامه، حداقل یک سوم رشد اقتصادی از طریق رشد بهره‌وری کل عوامل تأمین گردد.

با توجه به نقش بسیار مهم خدمات در جهان و با توجه به اینکه آزادسازی تجارت خدمات برخلاف تجارت کالا که عمر ۵۰ ساله در نظام تجاری چند جانبه دارد، حتی در کشورهای پیشرفته هم نوظهور است، لذا طبیعی است که مطالعات اندکی راجع به آثار باز بودن تجارت خدمات صورت گرفته باشد. بر همین اساس مطالعه حاضر به اثر آزادسازی تجارت خدمات بر بهره‌وری کل عوامل تولید در سطح کلان اقتصاد در کشورهای در حال توسعه منتخب می‌پردازد.

۳-۱ پرسش‌های تحقیق

سوال اصلی تحقیق حاضر این است که آیا آزادسازی تجارت خدمات بر بهره‌وری کل عوامل، در کشورهای در حال توسعه منتخب تأثیر معناداری دارد؟

۴-۱ فرضیه تحقیق

آزادسازی تجارت خدمات تأثیر مثبت و معنی داری بر بهره‌وری کل عوامل تولید در کشورهای منتخب در حال توسعه دارد.